

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.22763876>

Ingliz tilini o'qitish jarayonida qayta aloqa kompetensiyasini rivojlantirishda generativ sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari

O'rinova Nilufar Muhammadovna –

Farg'ona davlat universiteti professori,
pedagogika fanlari doktori (DSc)

E-mail: nm.urinova@pf.fdu.uz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5430-1050>

Yuldasheva Nilufar Odilovna –

Toshkent menjment va iqtisodiyot instituti,
Ijtimoiy gumanitar fanlar kafedrasida o'qituvchisi

E-mail: yuldashevanilufar458@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-8176>

Annotatsiya. Zamonaviy ta'lim tilshunosligida qayta aloqa o'qituvchining tuzatuvchi izohi emas, balki o'quvchining uni anglash, baholash va amalda qo'llash faoliyati bilan bog'liq murakkab jarayon sifatida talqin etiladi. Mazkur maqolada "qayta aloqa kompetensiyasi" tushunchasi ingliz tilini chet tili sifatida o'qitish nuqtayi nazaridan yoritilib, u o'quvchining qayta aloqani maqsadli so'rashi, tushunishi, verifikatsiya qilishi, baholashi, amalda qo'llashi va keyingi vazifalarga transfer qila olishini ifodalovchi integrativ qobiliyat sifatida asoslanadi. Generativ sun'iy intellekt vositalarining keng tarqalishi ushbu kompetensiyaning ahamiyatini yanada oshirmoqda. Zamonaviy tadqiqotlarni konseptual umumlashtirish asosida qayta aloqani maqsadli so'rash, tushunish, verifikatsiya qilish, evaluativ hukm chiqarish, qayta ishlash hamda refleksiv transferdan iborat olti komponentli model taklif etiladi. Shuningdek, inson va sun'iy intellekt hamkorligiga asoslangan qayta aloqa siklining O'zbekiston EFL amaliyotidagi pedagogik imkoniyatlari va cheklovlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: qayta aloqa kompetensiyasi, qayta aloqa savodxonligi, generativ sun'iy intellekt, EFL, formativ baholash, qayta aloqani qabul qilish, evaluativ hukm, refleksiv transfer.

Педагогический потенциал генеративного искусственного интеллекта в развитии компетенции обратной связи при обучении английскому языку

Аннотация. В современной лингводидактике обратная связь рассматривается не просто как корректирующий комментарий преподавателя, а

как сложный процесс, связанный с осмыслением, оцениванием и практическим использованием обучающимся полученной информации. В статье понятие «компетенция обратной связи» рассматривается с позиции преподавания английского языка как иностранного и обосновывается как интегративная способность обучающегося целенаправленно запрашивать обратную связь, понимать её содержание, осуществлять верификацию, оценивать её качество и релевантность, применять полученные рекомендации на практике и переносить приобретённый опыт на последующие учебные задачи. Широкое распространение инструментов генеративного искусственного интеллекта значительно повышает актуальность данной компетенции. На основе концептуального обобщения современных исследований предлагается шестикомпонентная модель, включающая целенаправленный запрос обратной связи, её понимание, верификацию, вынесение оценочного суждения, практическое применение и переработку, а также рефлексивный трансфер. Кроме того, раскрываются педагогические возможности и ограничения цикла обратной связи, основанного на взаимодействии человека и искусственного интеллекта, применительно к практике преподавания английского языка как иностранного в Узбекистане.

Ключевые слова: грамотность в использовании обратной связи, генеративный искусственный интеллект, английский язык как иностранный (EFL), формативная обратная связь, усвоение обратной связи, оценочное суждение, рефлексивный перенос.

Developing feedback competence in the process of english language teaching and pedagogical affordances of generative artificial intelligence

Annotation. In contemporary language education, feedback is viewed not merely as corrective commentary provided by a teacher, but as a complex process involving learners' interpretation, evaluation, and practical use of received information. This article examines the concept of "feedback competence" from the perspective of English as a Foreign Language (EFL) teaching and conceptualizes it as an integrative ability that enables learners to purposefully seek feedback, understand its content, verify its reliability, evaluate its quality and relevance, apply recommendations in practice, and transfer the acquired experience to subsequent learning tasks. The widespread use of generative artificial intelligence tools has further increased the importance of this competence. Based on a conceptual synthesis of contemporary research, a six-component model is proposed, comprising purposeful feedback seeking, comprehension, verification, evaluative judgement, uptake and revision, and reflective transfer. The article also discusses the pedagogical opportunities and limitations of a human-AI collaborative feedback cycle in the context of EFL teaching practice in Uzbekistan.

Keywords: feedback literacy, generative artificial intelligence, EFL, formative feedback, feedback uptake, evaluative judgement, reflective transfer.

KIRISH

Qayta aloqa ta'lim jarayonida o'quvchining hozirgi natijasi bilan kelajakda kutilayotgan natija o'rtasidagi o'zgarishlarni ko'rsatuvchi oddiy axborotdan ancha kengroq tushunchadir. Zamonaviy nazariyalarda uning qiymati berilgan izohning sifati bilan emas, balki o'quvchi bu izoh asosida yetarlicha natijaga erishganligi bilan belgilanadi. Generativ

sun'iy intellektning yaratilishi ushbu qarashni yanada dolzarblashtirdi: ChatGPT kabi vositalar istalgan vaqtda va istalgan miqdorda izoh bera oladi, biroq foydalanuvchi bu izohning qaysi qismi ishonchli ekanini, qaysi qismini tekshirish lozimligini, qaysi tavsiyani qabul qilish va nima sababdan ma'lum bir fikrdan voz kechish kerakligini bilmasa, izohning pedagogik qiymati sezilarli darajada cheklanib qoladi. Boshqacha aytganda, qayta aloqaning mavjudligi emas, balki o'quvchining unga munosabati ta'lim natijasini belgilaydi. Shu sababli ingliz tili o'qitish metodikasida "qayta aloqa kompetensiyasi" tushunchasini alohida tadqiqot predmeti sifatida o'rganish zarurati yuzaga keladi. Mazkur maqolada bu tushuncha qayta aloqa savodxonligi konsepsiyasining ingliz tilini chet tili sifatida o'qitish (EFL) va generativ sun'iy intellekt sharoitiga moslashtirilgan kompetensiyaviy talqini sifatida qo'llaniladi. Qayta aloqa kompetensiyasi deganda o'quvchining quyidagi qobiliyatlari integrativ jamlanmasi tushuniladi: 1) o'quv maqsadiga mos qayta aloqani aniq va maqsadli so'rash; 2) olingan izohning mazmuni, sababi va kutilgan natijasini anglash; 3) izohni mezon, manba yoki boshqa ma'lumot bilan solishtirib tekshirish; 4) izoh sifati va dolzarbligi haqida mustaqil, asoslangan hukm chiqarish; 5) hissiy va kognitiv reaksiyalarni boshqargan holda qaror qabul qilish; 6) qabul qilingan tavsiyani xatosiz va maqsadga muvofiq tarzda amalda qo'llash hamda shu tajribani keyingi, mustaqil vazifalarga ko'chira olish. Demak, qayta aloqa kompetensiyasi shunchaki izohni "tushunish" emas, balki uni tanqidiy tahlil qilib, mustaqil o'quv harakatiga aylantira olish qobiliyatidir — bu jihat generativ sun'iy intellekt sharoitida ayniqsa muhim ahamiyat kasb etadi, chunki bunda o'quvchi endi faqat inson (o'qituvchi yoki tengdosh) emas, balki algoritmik tizim bilan ham muloqotga kirishadi.

Maqolaning maqsadi xalqaro miqyosda tan olingan, taqrizdan o'tgan va ochiq foydalanish imkoniga ega ilmiy jurnallarda e'lon qilingan zamonaviy tadqiqotlar asosida qayta aloqa kompetensiyasining tarkibiy tuzilishini aniqlashtirish hamda uni generativ sun'iy intellekt vositalari yordamida rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari, shartlari va cheklovlarini tizimlashtirishdan iborat. Taklif etilayotgan konseptual modelning yangiligi qayta aloqani "sun'iy intellekt bergan tayyor javob" sifatida emas, balki o'quvchi tomonidan boshqariladigan maqsad qo'yish, so'rash, tekshirish, baholash va refleksiya sikli sifatida modellashtirishida namoyon bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Qayta aloqa savodxonligi konsepsiyasi o'quvchini qayta aloqaning passiv qabul qiluvchisidan faol foydalanuvchisiga aylantiradi. D.Carless va D.Boud samarali foydalanish uchun o'quvchi qayta aloqaning qiymatini anglashi, baholovchi hukmni rivojlantirishi, hissiy reaksiyalarni boshqarishi va qayta aloqa asosida harakat qilishga qodir bo'lishi lozimligini asoslab bergan. E.Molloy va hammualliflari bu yondashuvni o'quvchi markazidagi kontseptual yondashuv orqali kengaytirib, qayta aloqa jarayonini o'quvchining agentligi (subyektligi) va keyingi harakati bilan bog'lagan. Generativ sun'iy intellekt sharoitida ushbu nazariya yangi mazmun kasb etadi, chunki qayta aloqa manbai endi inson emas, balki algoritmik tizim ham bo'lishi mumkin. Generativ sun'iy intellekt orqali olinadigan qayta aloqa an'anaviy avtomatlashtirilgan yozuv baholash tizimlaridan dialogik xususiyati bilan farqlanadi: o'quvchi birinchi javobni qabul qilish bilan cheklanmay, qayta aloqani aniqlashtirishi, dalil so'rashi, misol talab qilishi, muqobil variant so'rashi va tizim javobiga qarshi savol berishi mumkin. Xususan, D.Yan va S.Zhang L2 yozuvchilarning ChatGPT bilan ishlashini tahlil qilib, aynan qayta aloqani izlash va uni aniqlashtirish amallarini aniqlagan; yuqori samarali foydalanuvchilar rejalashtirish, kuzatish, baholash, qayta aloqani chaqirish va qayta ishlashni o'zaro bog'langan yagona sikl sifatida amalga oshirgan. Ushbu natija so'rov tuzishni sof texnik mahorat emas, balki qayta aloqa kompetensiyasining funksional tarkibiy qismi sifatida talqin qilish uchun asos beradi.

Qayta aloqaning sifati va uning qabul qilinishi o'rtasidagi tafovut ham alohida e'tiborga loyiq. J. Escalante va hammualliflari sun'iy intellekt va inson qayta aloqasining har ikkalasida ham o'ziga xos pedagogik ustunliklar mavjudligini isbotlab bergan bo'lsa, S.Zou va hammualliflari o'quvchilarning o'qituvchi va ChatGPT tomonidan berilgan qayta aloqani qay darajada qabul qilib, amaliy tahrirga aylantirishini qiyosiy o'rgangan. Ushbu ikki tadqiqot birgalikda qayta aloqa manbaining "eng yaxshisi" bo'lishidan ko'ra, o'quvchining uni qay tarzda qayta ishlashi muhimroq ekanini ifodalaydi. 2025-yildan boshlab "sun'iy intellekt orqali olingan qayta aloqa savodxonligi" atamasi mustaqil nazariy yo'nalishga aylanib bormoqda. Y.Zhan va Z.Yan ChatGPT orqali olingan qayta aloqa bilan ishtirokning yuzaki bo'lib qolmasligi uchun o'quvchining qayta aloqa savodxonligi darajasi hal qiluvchi omil ekanini ko'rsatgan. B. Hawkins va hammualliflari esa qayta aloqa savodxonligi generativ sun'iy intellekt yordamidagi yozuvda qayta aloqani baholash va qo'llashga bevosita ta'sir qilishini aniqlagan. K.Liu va F.Deris sun'iy intellekt orqali olingan qayta aloqa savodxonligini EFL o'rganuvchisining avtomatlashtirilgan qayta aloqani izohlash, baholash va samarali qo'llash qobiliyati sifatida operatsionallashtirgan bo'lsa, F.Jin va hammualliflari generativ sun'iy intellektga asoslangan ta'lim tahlili tizimlari bilan ishlashni xuddi shu nazariy nuqtai nazardan tahlil qilib, o'quvchi ma'lumotni tushunishi va undan keyingi faoliyatga o'tkazishi uchun maxsus ta'limiy tayanch zarurligini ta'kidlagan.

EFL kontekstidagi empirik natijalar pedagogik imkoniyat bilan xavfning bir vaqtda mavjudligini ko'rsatadi. C.Song va Y.Song ChatGPT bilan qo'llab-quvvatlangan ta'limning EFL o'rganuvchilari yozuv ko'nikmalari va motivatsiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligini qayd etgan, A.Tam esa ChatGPT orqali olinadigan ichki qayta aloqa sifati o'quvchining shaxsiy maqsadlari, o'z-o'zini boshqarish strategiyalari va so'rov sifatiga bog'liqligini isbotlagan. Y.Qian generativ sun'iy intellektning oliy ta'limdagi pedagogik qo'llanishlarini tizimli sharhlab, texnologik imkoniyatni didaktik dizayn va inson nazorati bilan bog'lash zarurligini ta'kidlaydi. M.Mekheimer sun'iy intellekt yordamidagi qayta aloqa qayta ishlash chastotasini oshirishi va yozuv sifatini yaxshilashi mumkinligini aniqlagan bo'lsa, A. Alnemrat va hammualliflari sun'iy intellekt va o'qituvchining qayta aloqasi o'rtasida umumiy natija bo'yicha katta farq topmagan bu xulosa sun'iy intellektni raqib emas, qo'shimcha formativ hamkor sifatida ko'rish imkonini beradi. Shunga qaramay, A. Mirzayev va hammualliflari O'zbekistondagi universitet o'qituvchilarining ChatGPT'dan foydalanishga umuman ijobiy qaraganini, biroq ortiqcha tayanish, etik bilim yetishmovchiligi va kritik fikrlashning susayishidan xavotirda ekanini aniqlagan. D.Abdullaev va hammualliflari esa O'zbek EFL o'quvchilarining shaxsiylashtirilgan sun'iy intellekt qayta aloqasini ijobiy qabul qilgan holda, uni ishonchlilik va kontekstga mosligi nuqtayi nazaridan o'qituvchi bilan tekshirishga ehtiyoj sezishini fenomenologik tadqiqot asosida ko'rsatgan. Demak, generativ sun'iy intellektning pedagogik imkoniyati faqat nazoratli shubha, evaluativ hukm va refleksiya bilan birlashtirilgandagina to'liq namoyon bo'ladi.

Tadqiqot konseptual-sintez (narrativ-analitik sintez) metodiga asoslandi; bu dizayn statistik meta-tahlil emas, balki mavjud nazariy va empirik bilimlarni yagona kompetensiyaviy model atrofida tizimlashtirishga qaratilgan bo'lib, qayta aloqa savodxonligi va generativ sun'iy intellekt orqali olinadigan qayta aloqa bo'yicha tarqoq tadqiqotlarni yagona pedagogik ramka ichida birlashtirish maqsadida tanlandi.

Manbalar xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazalari, qidiruv tizimlari (jumladan Google Scholar) va yetakchi nashriyotlar (Taylor Francis, Springer, Frontiers, Elsevier) platformalari orqali "feedback literacy", "AI feedback literacy", "GenAI feedback", "ChatGPT feedback", "EFL writing", "learner engagement" va "feedback uptake" kalit so'zlari bo'yicha 2018–2026-yillar oralig'ida qidirildi. Kiritish mezoni sifatida quyidagilar belgilandi: (a) ekspert taqrizidan o'tgan jurnal maqolasi bo'lishi; (b) qayta aloqa savodxonligi, sun'iy intellekt orqali qayta aloqa yoki EFL yozuvi mavzusiga bevosita

aloqadorligi; (v) ingliz tilida to'liq matn holida ochiq yoki institutsional kirish orqali mavjudligi. Chiqarib tashlash mezonlari: taqrizsiz nashrlar (preprint, blog, konferensiya tezisi), mavzuga bilvosita aloqador ishlar hamda faqat referativ tavsifga ega manbalar. Empirik natijalarni shakllantirishda 2023–2026-yillarda nashr etilgan, xalqaro miqyosda tan olingan va ochiq to'liq matnga ega jurnallarga ustuvorlik berildi; 2018 va 2020-yillardagi Carless va Boud hamda Molloy va hammualliflarining fundamental feedback literacy ishlari nazariy tayanch sifatida alohida saqlab qolindi.

Manbalar ikki analitik savol asosida qo'lda kodlandi: birinchisi – o'quvchi sun'iy intellekt qayta aloqasidan samarali foydalanishi uchun qanday kognitiv, metakognitiv, affektiv va amaliy operatsiyalarni bajarishi kerak; ikkinchisi – generativ sun'iy intellekt ushbu operatsiyalarning qaysi birini rivojlantirish uchun pedagogik imkoniyat yaratadi. Har bir manbadan ajratilgan tushunchalar mavzuiy guruhlariga birlashtirildi va takrorlanuvchi mavzular asosida induktiv tarzda qayta kodlandi. Kodlash natijasida oltita barqaror kompetensiya komponenti ajratildi: qayta aloqani maqsadli so'rash, semantik tushunish, verifikatsiya, evaluativ hukm, amaliy qabul qilish/qayta ishlash va refleksiv transfer.

Pedagogik imkoniyatlarni baholashda “vosita funksiyasi” va “ta'limiy funksiya” o'rtasida aniq farq o'tkazildi. Masalan, ChatGPTning xatoni ko'rsatishi vosita funksiyasi; o'quvchining sun'iy intellekt ko'rsatgan xatoni qoida, kontekst va kommunikativ maqsad bilan solishtirib, qaysi tuzatish to'g'ri ekanini asoslashga majbur qilinishi esa ta'limiy funksiya. Ushbu farqlash generativ sun'iy intellekt vositasini kompetensiya rivojlantiruvchi metodga aylantirish shartlarini aniqlashtirishga xizmat qildi.

Ushbu dizayn tizimli sharh uchun talab qilinadigan PRISMA-tipidagi to'liq skrinning jarayonini o'z ichiga olmaydi; shu sababli natijalar sifat jihatidan konseptual xarita sifatida taqdim etiladi, statistik umumlashtirilgan effekt hajmi sifatida emas.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tahlil natijasida qayta aloqa kompetensiyasining olti komponentli modeli shakllantirildi. Birinchi komponentda qayta aloqani maqsadli so'rash. O'quvchi “matnimni tekshir” kabi umumiy talab o'rniga vazifa maqsadi, CEFR darajasi, baholash mezonlari va qayta aloqa yo'nalishini aniq belgilashi kerak. Bu kompetensiya so'rov tuzish bilan bog'liq bo'lishiga qaramasdan, uning mazmuni texnik emas: o'quvchi avvalo o'ziga qanday yordam kerakligini anglaydi. D.Yan va S.Zhang qayta aloqani izlash strategiyalarining farqlanishi o'quv natijasiga bevosita ta'sir qilishi mumkinligini ko'rsatadi.

Ikkinchi component esa qayta aloqani tushunish. Sun'iy intellekt bergan tavsiyadagi termin, sabab va kutilgan o'zgarish o'quvchiga tushunarli bo'lmasa, qayta aloqa amaliy tahrirga aylanmaydi. Shu sababli sun'iy intellektdan “xatoni faqat tuzatma, sababini B1 darajada tushuntir” yoki “qoidani bitta misol bilan ko'rsat” kabi dialogik so'rovlar orqali tushuntirish olish mumkin. Bu imkoniyat qayta aloqani o'quvchi darajasiga moslashtirishga xizmat qiladi.

Uchinchi component esa verifikatsiya. Generativ model ishonchli ohangda xato yoki noo'rin tavsiya berishi mumkin; shu sababli o'quvchi sun'iy intellekt javobini darslik, korpus, lug'at, baholash mezonlari yoki o'qituvchining qayta aloqasi bilan solishtirishi zarur. D.Abdullaev va hammualliflari O'zbek EFL o'rganuvchilarining sun'iy intellekt tavsiyalarini o'qituvchi bilan tekshirishga intilishini aynan mana shu ehtiyoj asosida izohlagan. Verifikatsiya kompetensiyasi generativ sun'iy intellekt bilan ishlashni raqamli tanqidiy fikrlash bilan bog'laydi.

To'rtinchi component esa evaluativ hukm. O'quvchi “sun'iy intellekt aytdi – demak to'g'ri” pozitsiyasidan chiqib, tavsiyani topshiriq maqsadi va rubrika bilan baholaydi: bitta tuzatish grammatik jihatdan to'g'ri bo'lsa ham, muallif ma'nosini o'zgartirishi yoki o'quvchi darajasiga mos bo'lmasligi mumkin. B.Hawkins va hammualliflari Y.Zhan va

Z.Yan hamda K.Liu va F.Deris uch mustaqil tadqiqotda ham qayta aloqa savodxonligining markazida aynan baholovchi qaror turishini bir ovozdan tasdiqlaydi.

Beshinchi komponent esa qayta aloqani qabul qilish va qayta ishlash. Kompetensiya qayta aloqani tushunish bilan tugamaydi; o'quvchi qabul qilingan tavsiyani matn yoki nutqqa qo'llashi, so'ng o'zgarish sifatini tekshirishi kerak. S.Zou va hammualliflari qayta aloqa manbai bilan uni qabul qilish o'rtasidagi munosabatni, M.Mekheimer esa sun'iy intellekt yordamidagi qayta aloqa va qayta ishlash chastotasi o'rtasidagi bog'liqlikni ochib bergan. Shuning uchun dars topshirig'i "sun'iy intellekt xatolarni topdi" natijasi bilan emas, "o'quvchi qaysi tavsiyalarni nima uchun qo'lladi?" natijasi bilan baholanishi maqsadga muvofiq.

Oltinchi komponent esa refleksiv transfer. O'quvchi bir vazifada olgan qayta aloqani keyingi vazifada sun'iy intellekt yordamisiz qo'llay olmasa, bu qayta aloqa to'liq o'zlashtirilgan hisoblanmaydi. Shu sababli sun'iy intellekt bilan qayta ishlashdan keyin "sun'iy intellektsiz qayta yozish", "eng muhim uch xatoni qoidaga aylantirish", "keyingi vazifa uchun shaxsiy nazorat ro'yxati tuzish" kabi faoliyatlar zarur. Bu bosqich sun'iy intellektni doimiy tayanch emas, balki vaqtinchalik yordamchi vosita sifatida ishlatishga xizmat qiladi.

Taklif etilgan model generativ sun'iy intellektning pedagogik imkoniyatlarini besh yo'nalishda ochib beradi.

Birinchisi, dialogik qayta aloqa. An'anaviy yozma izoh ko'pincha yakunlangan matnga beriladi; generativ sun'iy intellekt esa savol-javob, qayta aniqlashtirish va muqobil variantlar orqali qayta aloqani dialogga aylantiradi. Bunday dialog o'quvchini qayta aloqa izlashga o'rgatishi mumkin, biroq so'rovni tayyor shaklda berish bilan cheklanmaslik kerak: o'quvchi nega aynan shu so'rovni tanlaganini izohlashi talab qilinsa, qayta aloqani izlash metakognitiv faoliyatga aylanadi.

Ikkinchi imkoniyat, individuallashtirilgan ta'limiy tayanch. Bir o'quvchiga grammatik aniqlik, boshqasiga argument mantiqi, uchinchisiga leksik diapazon bo'yicha qayta aloqa berilishi mumkin. Biroq individuallashtirishning pedagogik mezon "har kimga boshqa javob" emas, "har kimga keyingi rivojlanish nuqtasiga mos yordam" bo'lishi lozim; shuning uchun so'rovlarda CEFR darajasi, rubrika va topshiriq maqsadini ko'rsatish muhim.

Uchinchi imkoniyat, turli manbali qayta aloqa. O'quvchi o'qituvchi, tengdosh va sun'iy intellektdan olingan qayta aloqani solishtirib, qaysi tavsiya kuchliroq dalillanganini aniqlashi mumkin va bu mashq evaluativ hukmni bevosita rivojlantiradi. J.Escalante va hammualliflari hamda A.Alnemrat va hammualliflari sun'iy intellekt va inson qayta aloqasining o'ziga xos kuchli tomonlari borligini ko'rsatgani sababli, metodik jihatdan ularni raqobatchi emas, turli funksiyali manbalar sifatida tashkil qilish maqsadga muvofiqdir.

To'rtinchi imkoniyat, qayta ishlash izini ko'rinadigan qilish. Sun'iy intellekt bilan dialog saqlanadi; o'quvchi dastlabki matn, sun'iy intellekt tavsiyasi, o'z qarori va yakuniy tahrirni bir qatorda ko'rsatishi mumkin. Bu o'qituvchiga faqat yakuniy mahsulotni emas, fikrlash jarayonini baholash imkonini beradi; shu asosda "qayta aloqa jurnali" yoki "tahrir pasporti" kabi didaktik vositalar qo'llanishi mumkin.

Beshinchi imkoniyat, o'z-o'zini boshqarish va avtonomiya. Agar o'quvchi qayta aloqaga savol berish, uni tekshirish va undan qoidalar chiqarishga o'rgatilsa, generativ sun'iy intellekt darsdan tashqari mustaqil ta'limni kuchaytiradi. A.Mirzayev va hammualliflari O'zbekiston o'qituvchilarining ChatGPT'ni avtonomiyani qo'llab-quvvatlovchi vosita sifatida baholaganini qayd etadi. Biroq avtonomiya "o'qituvchisiz ishlash" emas; u o'quvchining maqsad, mezon, nazorat va javobgarlikni o'z zimmasiga olish qobiliyatidir. Pedagogik xavflar ham modelning ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Birinchi xavf esa ortiqcha ishonch va uni "ikki manba bilan tekshir" qoidasi bilan kamaytirish mumkin. Ikkinchi xavf esa kognitiv passivlik, bunda sun'iy intellekt tayyor

tahrir beradi-yu, o'quvchi sababni anglamaydi; buni "avval xatoni o'zing aniqlagin, keyin sun'iy intellekt bilan solishtir" vazifasi orqali cheklash mumkin. Uchinchi xavf esa akademik halollik, bunda qayta aloqa olish bilan matnni sun'iy intellektga yozdirish o'rtasidagi chegara aniq belgilanishi shart. To'rtinchi xavf esa qayta aloqaning haddan tashqari ko'pligi, bunda sun'iy intellektdan bir siklda faqat 2-3 ustuvor muammo bo'yicha izoh so'rash tavsiya etiladi.

O'zbekiston EFL darslari uchun taklif etiladigan minimal pedagogik sikl quyidagicha: 1) o'quvchi topshiriqni mustaqil bajaradi; 2) o'z-o'zini rubrika asosida tekshiradi; 3) maqsadli so'rov orqali sun'iy intellektdan qayta aloqa oladi; 4) kamida bitta tavsiyani boshqa manba bilan verifikatsiya qiladi; 5) tavsiyalarni qabul/rad etish jadvalini to'ldiradi; 6) revisionni bajaradi; 7) sun'iy intellektsiz qisqa transfer vazifasini bajaradi; 8) refleksiya yozadi. Ushbu siklda sun'iy intellekt qayta aloqaning muallifi, o'quvchi esa qarorning muallifi bo'lib qoladi. Baholashda ham yakuniy matn bilan cheklanmaslik zarur. Qayta aloqa kompetensiyasini baholash uchun kamida oltita indikator tavsiya etiladi: qayta aloqa so'rovining aniqligi; qayta aloqa mazmunini tushuntira olish; verifikatsiya dalili; qabul/rad qarorining asoslanganligi; revisionning maqsadga muvofiqligi; keyingi vazifaga transfer va refleksiya. Ushbu indikatorlar 0-2 yoki 0-3 ballik rubrika orqali operatsionallashtirilishi mumkin. Maqolaning cheklovi asosan taklif etilgan model nazariy sintez natijasi bo'lib, O'zbekiston maktab yoki universitet guruhlarida hali eksperimental validatsiyadan o'tkazilmagan. Keyingi bosqichda rubrikaning kontent validligi ekspertlar yordamida tekshirilishi, so'ng pre-test/post-test dizaynida generativ sun'iy intellekt asosidagi qayta aloqa savodxonligi intervensiyasining ta'siri baholanishi lozim.

XULOSA

Generativ sun'iy intellekt qayta aloqani arzon, tez va dialogik resursga aylantirdi, biroq ta'limiy natija qayta aloqaning miqdoriga emas, o'quvchining undan qanday foydalanishiga bog'liq. Shu sababli qayta aloqa kompetensiyasi ingliz tili ta'limida alohida metodik natija sifatida shakllantirilishi lozim. Tahlil asosida qayta aloqa kompetensiyasining oltita komponenti taklif qilindi bu esa o'z navbatida maqsadli qayta aloqa so'rash, tushunish, verifikatsiya qilish, evaluativ hukm chiqarish, qabul qilish va qayta ishlash va refleksiv transfer. Generativ sun'iy intellekt har bir komponentni rivojlantirish uchun dialogik, individuallashtirilgan va takroriy mashq imkonini beradi, biroq bu imkoniyat faqat o'qituvchi tomonidan mezon, verifikatsiya va refleksiya bilan boshqarilganda pedagogik qiymat kasb etadi.

O'zbekiston amaliyoti uchun inson va sun'iy intellekt hamkorligidagi qayta aloqa modeli tavsiya etiladi bu esa sun'iy intellekt asosan tezkor formativ hamkor, o'qituvchi asosan pedagogik nazorat va yuqori darajadagi baholash manbai, o'quvchi esa qayta aloqani tahlil qilib qaror qabul qiluvchi faol subyekt. Mazkur model keyingi eksperimental tadqiqotlarda metodik texnologiya, topshiriqlar banki va diagnostik rubrika sifatida sinovdan o'tkazilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullaev D., Abdazimov A., Khusainova Z., Makhmudov S., Sagdullaeva D. A phenomenological study on the impact of personalized AI feedback on writing quality: Insights from EFL students in Uzbekistan // Computer-Assisted Language Learning Electronic Journal. – 2025. – Vol. 26, No. 7. – P. 162–186.
2. Alnemrat A., Aldamen H., Almashour M., Al-Deaibes M., AlSharefeen R. AI vs. teacher feedback on EFL argumentative writing: A quantitative study // Frontiers in Education. – 2025. – Vol. 10. – Art. 1614673.

3. Carless D., Boud D. The development of student feedback literacy: Enabling uptake of feedback // *Assessment & Evaluation in Higher Education*. – 2018. – Vol. 43, No. 8. – P. 1315–1325.
4. Escalante J., Pack A., Barrett A. AI-generated feedback on writing: Insights into efficacy and ENL student preference // *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. – 2023. – Vol. 20. – Art. 57.
5. Hawkins B., Taylor-Griffiths D., Lodge J. M. Summarise, elaborate, try again: Exploring the effect of feedback literacy on AI-enhanced essay writing // *Assessment & Evaluation in Higher Education*. – 2026. – Vol. 51, No. 5. – P. 879–891. – DOI: 10.1080/02602938.2025.2492070.
6. Jin F. J.-Y., Maheshi B., Lai W., Li Y., Gasevic D., Chen G., Charwat N., Chan P. W. K., Martinez-Maldonado R., Gašević D., Tsai Y.-S. Students' perceptions of generative AI-powered learning analytics in the feedback process: A feedback literacy perspective // *Journal of Learning Analytics*. – 2025. – Vol. 12, No. 1. – P. 152–168.
7. Liu K., Deris F. D. AI feedback literacy in higher education: Understanding, measuring, and predicting student feedback uptake // *Assessment & Evaluation in Higher Education*. – 2025. – Advance online publication.
8. Mekheimer M. Generative AI-assisted feedback and EFL writing: A study on proficiency, revision frequency and writing quality // *Discover Education*. – 2025. – Vol. 4. – Art. 170.
9. Mirzayev A. B., Abdullah Kamal S. S. L., Axundjanova M. A. Understanding Uzbekistan university EFL teachers' perceptions of ChatGPT: From benefits to ethical challenges // *International Journal of Information and Education Technology*. – 2025. – Vol. 15, No. 2. – P. 246–254.
10. Molloy E., Boud D., Henderson M. Developing a learning-centred framework for feedback literacy // *Assessment & Evaluation in Higher Education*. – 2020. – Vol. 45, No. 4. – P. 527–540.
11. Qian Y. Pedagogical applications of generative AI in higher education: A systematic review of the field // *TechTrends*. – 2025. – Vol. 69. – P. 1105–1120.
12. Song C., Song Y. Enhancing academic writing skills and motivation: Assessing the efficacy of ChatGPT in AI-assisted language learning for EFL students // *Frontiers in Psychology*. – 2023.
13. Tam A. C. F. Interacting with ChatGPT for internal feedback and factors affecting feedback quality // *Assessment & Evaluation in Higher Education*. – 2025. – Vol. 50, No. 2. – P. 219–235.
14. Yan D., Zhang S. L2 writer engagement with automated written corrective feedback provided by ChatGPT: A mixed-method multiple case study // *Humanities and Social Sciences Communications*. – 2024. – Vol. 11. – Art. 1086.
15. Zhan Y., Yan Z. Students' engagement with ChatGPT feedback: Implications for student feedback literacy in the context of generative artificial intelligence // *Assessment & Evaluation in Higher Education*. – 2026. – Vol. 51, No. 5. – P. 821–834.
16. Zou S., Guo K., Wang J., Liu Y. Investigating students' uptake of teacher- and ChatGPT-generated feedback in EFL writing: A comparison study // *Computer Assisted Language Learning*. – 2026. – Vol. 39, No. 4. – P. 1062–1091.